

พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

อาจารย์ธิติกาญจน์ จูติโสภณศักดิ์

สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

การเรียนรู้ที่ดี...จะเกิดขึ้นเมื่อ

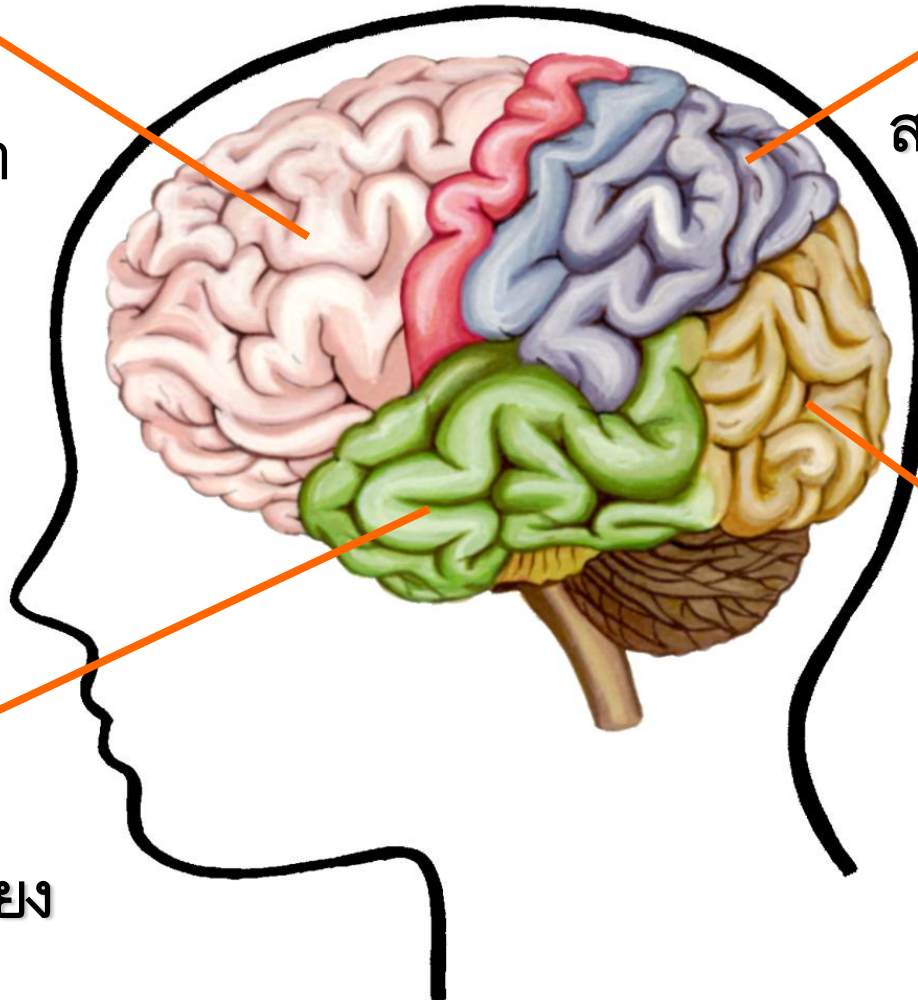
สมองส่วนหน้า
คิด ตัดสินใจ
ใช้เหตุผล

สมองส่วนรับสัมผัส

สมองส่วนรับเสียง

สมองส่วนรับภาพ

ที่มาของภาพ : สมองเรียนรู้อย่างไร.
สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้, ๒๕๕๙

อะไรเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้สมองเด็กเรียนรู้ ?

ห้องเรียนที่น่าตื่นตาตื่นใจ

ของเล่นที่น่าสนใจ

หนังสือที่น่าสนใจ

อากาศเย็นสบาย

พื้นที่สนามหญ้าที่น่าสำรวจ

สี่ส่นของสถานที่

สิ่งแวดล้อม.....ที่สมองเรียนรู้

- ❖ เป็นรูปธรรม จับต้องได้
- ❖ น่าสนใจ มีโอกาสได้เล่น ทดลอง สำรวจค้นหา
- ❖ มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกันและผู้ใหญ่
- ❖ รู้ลึกถึงความปลอดภัย ไม่ภาวะกดดันทำให้เครียด
- ❖ ปัจจัยที่ส่งเสริมอารมณ์ด้านบวก

สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย พื้นที่ สื่อวัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมการเรียนรู้

สิ่งแวดล้อม ที่น่าสนใจ จับต้องได้ น่าสำรวจ เป็นตัวกระตุ้นที่สำคัญให้
เด็กเรียนรู้ว่า สิ่งนี้คืออะไร มีไว้ทำไม ต่างจากสิ่งอื่นอย่างไร

เด็กเรียนรู้ที่จะทำความรู้จักและทำความเข้าใจในสิ่งที่เด็กมีโอกาสได้ สัมผัสจับต้อง

ห้องเรียน

เป็นสถานที่หนึ่งที่จำเของครูผู้สอนที่สอนมาเป็นเวลานาน
ทำอะไร ห้องเรียนของเราจะน่าสนใจมากขึ้น

ห้องเรียนนี้มีอะไรที่สมองสนใจ...สมองพร้อมที่จะเรียนรู้

สร้างแรงจูงใจ / สถานการณ์ที่แปลกใหม่ : สมอเริ่มต้นตัว

“สมอของเด็กๆ มาโรงเรียน
พร้อมกับความตื่นเต้นและ
ตื่นตัวที่จะเรียนรู้ ถ้าเป็นไปได้
เขาคงอยากเห็นสิ่งแปลกใหม่
ในห้องเรียนทุกวัน”

มุมมองประสบการณ์ในห้องเรียน...สำคัญอย่างไร

- ประสบการณ์ตรง/สถานการณ์จำลองต่างๆ เด็กสามารถเรียนรู้ผ่านการเล่น
- การเล่นเป็นการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีความสุข
- เรียนรู้ฝึกทักษะ การคิดสร้างสรรค์ แก้ปัญหา ลงมือกระทำด้วยตนเอง
- สร้างบรรยากาศ กระตุ้นสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้
- เรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับสิ่งแวดล้อม
- ส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ที่เหมาะสมกับวัย

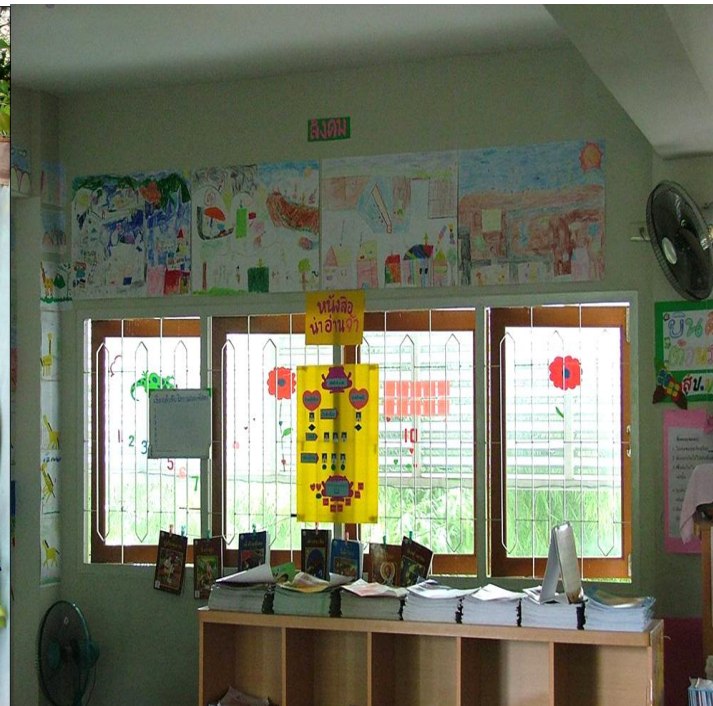

“จัดมุม โต๊ะหรือชั้นวาง
เพื่อจัดวางหรือจัดแสดง
สิ่งต่างๆ จากสิ่งแวดล้อม
ตามฤดูกาลหรือเทศกาล
เพื่อให้สอดคล้องกับเรื่อง
ที่เด็กสนใจ”

“อุปกรณ์ของใช้จัดอย่างมีระเบียบ เด็กเรียนรู้
การนำไปใช้ สนใจวัฒนธรรมของห้องเรียน”

ทุกอย่างถูกออกแบบมาให้ **สมองเรียนรู้ทุกนาที**
ทุกพื้นที่ จัดวางมีจุดมุ่งหมายว่าจะกระตุ้นสมองเรื่องอะไร

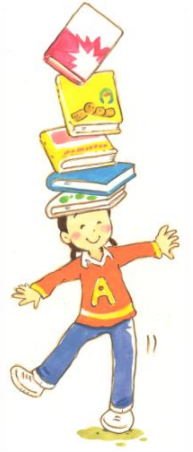

จัดพื้นที่มุมอ่านให้น่าสนใจ

“การเล่นกับคำ เล่าเรื่อง
ตลกส่งเสริมอารมณ์ขัน
และเสียงหัวเราะ เป็น
ลักษณะเด่นของเด็กวัยนี้”

มุมอ่าน

- ❖ มุมอ่านเป็นมุมที่ต้องการให้เด็กใช้เพื่อกิจกรรมการอ่าน เพราะการอ่านเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ที่จะนำเด็กก้าวไปสู่กระบวนการเรียนรู้อื่น ๆ ต่อไป
- ❖ มุมอ่านต้องอยู่ในมุมใดมุมหนึ่ง กำหนดพื้นที่ไว้ด้วยเลื่อหรือพรม ห้ามเด็กทำกิจกรรมอื่น ๆ ขณะอยู่มุมอ่าน

มุมอ่าน

- ❖ มุมอ่านมีหนังสือหลากหลาย จัดเป็นแถวให้เห็นทุกปก ไม่จัดเรียงซ้อนชั้นสูง ยากแก่การหยิบ
- ❖ เปลี่ยนหนังสือที่มุมอ่าน ตามหัวข้อที่ต้องการให้อ่าน หรือตามความสนใจ หนังสือเล่มโปรดของเด็กไม่จำเป็นต้องเอาลงจากชั้น อาจตั้งไว้โชว์เป็นเดือน ๆ จนถึงเป็นปีก็ได้

จัดพื้นที่ว่าง / มุมเล่น เพื่อให้เด็กได้เข้ามาเล่นในช่วงเวลาสั้นๆ
จัดหาของเล่นฝึกสมองและพัฒนาทักษะการใช้กล้ามเนื้อ

มุมนเล่น

- ❖ มุมนเล่นเป็นมุมนที่เด็กใช้เวลาเล่น ช่วงพักเป็นเวลาสั้น ๆ เช่น 15 นาทีถึงครึ่งชั่วโมง นับเป็นการใช้เวลาเปลี่ยนผ่านอารมณ์ของเด็ก จากช่วงเวลาเครียดไปได้เป็นอย่างดี
- ❖ มุมนเล่นมีขึ้นเพราะยอมรับว่า เด็กวัยอนุบาลต้องการมีเวลาสำหรับการพักผ่อน / เล่น เป็นระยะ ๆ ไม่จำเป็นต้องให้เรียนทุกวิชา 50 นาทีต่อกันไปเสมอไป

มุมเล่น

- ❖ ของเล่นที่เลือกมา ควรเป็นของเล่นเหมาะกับวัย ช่วยพัฒนาระบบร่างกายและอารมณ์ หรือเป็นของเล่นพัฒนาความคิด อาจเป็นของเล่นที่เล่นเดี่ยว เล่นเป็นคู่ เล่นเป็นกลุ่มก็ได้

การนำเสนอผลงานเด็กเป็น**สิ่งแวดล้อมที่สำคัญ** ในการกระตุ้นสายตาและความรู้สึกของเด็กเอง

ให้ความสำคัญกับผลงานของเด็กทุกคน

สิ่งสำคัญ: การจัดห้องเรียนและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน
ต้องสนใจว่าจะพาเด็กก้าวไปทางไหน

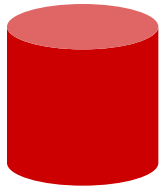
เด็กมีพัฒนาการอยู่ระดับไหน
หลักสูตรและกระบวนการจะเริ่มตรงไหน
เด็กทุกคนจะก้าวไปได้ตามจังหวะของตนเองอย่างไร

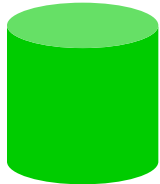
สิ่งแวดล้อมแบบใดจะนำพาเข้าไปถึงได้
กระบวนการมีกี่ขั้นตอน ใช้เวลานานเท่าไร
เด็กแต่ละกลุ่มจะได้รับกิจกรรมเหมือนกัน ต่างกัน

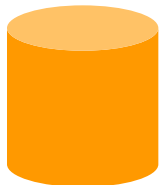
ทุกนาทียของสมองถูกกระตุ้นโดยที่เราอาจจะรู้ตัวและไม่รู้ตัว
แสงและสีมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระตุ้นการรับรู้

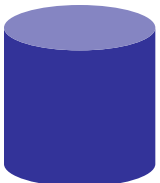
ความคิดสร้างสรรค์ กระตือรือร้น

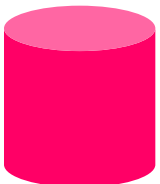
สงบ อดทนในการทำงาน

ความคิดสร้างสรรค์ กระตุ้นให้เคลื่อนไหว อารมณ์ดี

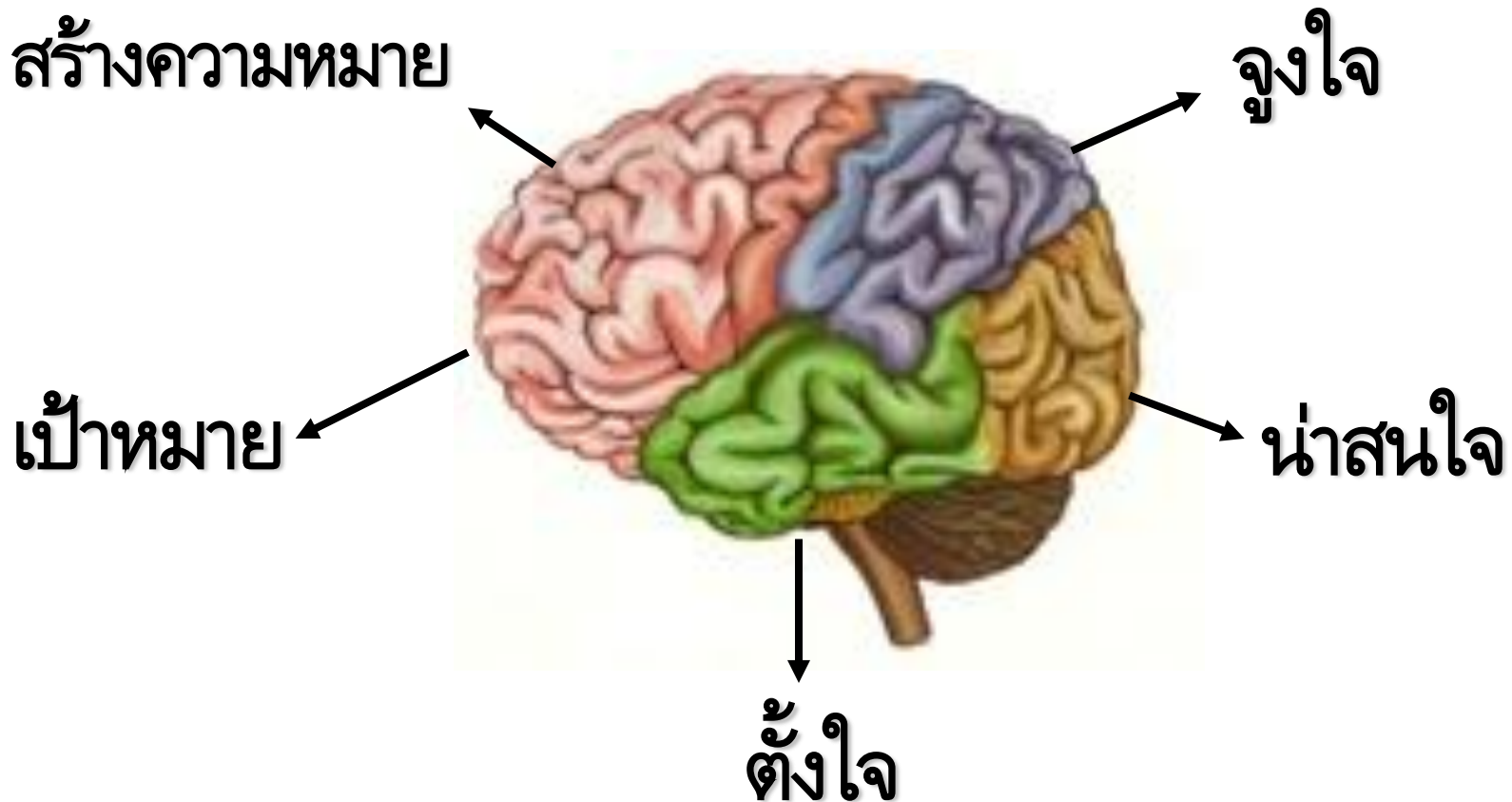
กระตุ้นการเรียนรู้ สมาธิมั่นคงขึ้น

การพักผ่อนความสงบ

สมอง : ออกแบบกระบวนการเรียนรู้

การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูง

รับภาพและเสียงพร้อมกัน

สมองสร้างแผนภาพการคิด

สมองเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ

ท่องจำ - ทำซ้ำ - ฝึกทักษะ

การใช้สถานการณ์จำลอง

Old Schema

ท่วงทำนองแห่งการเรียนรู้

Visual Learner

Activity Learner

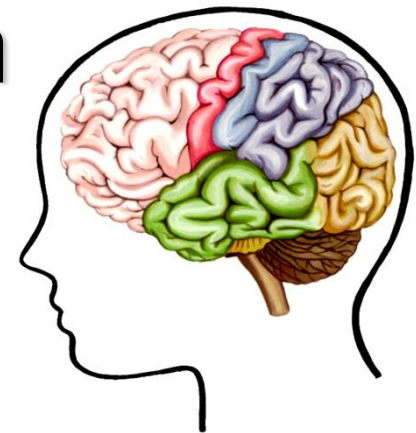

Kinesthetic Learner

การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสมองเด็ก

- เชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม
- คึกษา ทดลองและลงมือทำซ้ำ
- อ่านและฟังบรรยาย
- ประยุกต์ใช้ในเรื่องต่างๆ

ประสบการณ์ : สมองเด็กอนุบาล

ด้านภาษา

ด้านการคิด

ด้านอารมณ์และจิตใจ

ด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย

ด้านศิลปะและการสร้างสรรค์

พัฒนาการด้านภาษา

ฟัง

พูด

อ่าน

เขียน

พัฒนาการคิด

กิจกรรมการเล่น

พูดคุย/สนทนา

เล่นนิทาน

เล่าเรื่อง

อ่านให้ฟัง

แสดงละคร

ร้องเพลง

พัฒนาการด้านภาษาของเด็กเป็นอย่างไร

จำเป็นต้องประเมินดูว่า

- ❖ เด็กฟังนิทานรู้เรื่องหรือไม่
- ❖ สมรรถนะในการฟังของเด็กเป็นอย่างไร
- ❖ ฟังจนจบโดยไม่เลิกกลางคันใช่หรือไม่

“การเปล่งเสียงจะทำให้เด็ก
ได้ยินเสียงของตัวเอง
และเกิดมั่นใจว่าออก
เสียงถูกต้อง ถัดไป
ก็จะเริ่มมั่นใจที่จะอ่าน”

ในที่สุดเด็กก็จะเริ่มมีนิสัยรักการอ่าน การวัด
ความก้าวหน้าและบันทึกไว้เป็นสิ่งจำเป็น

❖ เด็กยืมหนังสือกลับบ้าน
เพื่ออ่านด้วยความ
เพลิดเพลิน

❖ เด็กสนใจชื่อผู้แต่ง และ
เริ่มเลือกหนังสือของ
นักเขียนคนโปรด

การประเมินการฟัง

จะช่วยให้ครูรู้ว่าเด็กมีพัฒนาการทางภาษาแค่ไหน

	มด	นก	หมี
สนใจเลือกหนังสือมาพลิกดู	✓	✓	✓
เลือกมูมอ่าน มูมเขียน มูมฟัง เมื่อถึงเวลากิจกรรมอิสระ (free time) หรือ activity time	✓		✓

โรงเรียน.....

รายงานความก้าวหน้า ระดับอนุบาล

ปีการศึกษา.....

ชื่อนักเรียน ดญ.สุนทรีย์ อำไพ

ชื่อครูประจำชั้น

ชั้น อนุบาล 2

เทอม 1

สุนทรีย์เป็นเด็กขยัน สุนทรีย์เริ่มพูดคล่องแคล่วและใช้คำพูดด้วยภาพซับซ้อน สังเกตได้ว่ามีความเชื่อมั่นที่จะพูดเพื่อสื่อสารเรื่องราวต่างๆ สุนทรีย์ตั้งใจเรียนมาก เพื่อที่จะพัฒนาการใช้คำศัพท์ การสะกดคำ เพราะเธอย้ายมาจากโรงเรียนอื่นซึ่งไม่ได้เน้นการพัฒนาภาษา สังเกตได้ว่าเธอได้คะแนนทดสอบดีมากทุกสัปดาห์ที่ทำการทดสอบคำศัพท์ สุนทรีย์เริ่มมั่นใจว่าเธอสามารถแก้ปัญหา และเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากคนอื่น เหมือนเช่นตอนต้นเทอม การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นจุดสำคัญที่จะทำให้สุนทรีย์มีความเชื่อมั่นในตัวเองที่จะเป็นนักเรียนที่ดีต่อไป

เทอม 2

สุนทรีย์ก้าวหน้าขึ้นจากเทอมที่หนึ่งมาก สุนทรีย์เขียนประโยคต่างๆ เพื่อสื่อความคิดได้ดีขึ้นมาก และใช้หลักภาษาได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ในเทอมนี้ สุนทรีย์ยังได้ร่วมแสดงละครร่วมกับเพื่อนๆ ของเธออีกด้วย ความเชื่อมั่นในความสามารถของตัวเองที่เพิ่มขึ้นทำให้เธอกล้าที่จะพูดในที่ประชุม หรือในสิ่งแวดล้อมนอกห้องเรียน รวมทั้งกล้าถามคำถามต่างๆ บ่อยขึ้นมาก สุนทรีย์ยังได้มีส่วนช่วยกระตุ้นให้เพื่อนๆ อ่านหนังสือที่น่าสนใจ คุณครูอยากให้สุนทรีย์ยังคงรักษานิยมรักการอ่านนี้ไว้ให้ได้ต่อไปในเทอมหน้า

.....
ครูประจำชั้น

“ครูควรต้องมีบันทึก
พัฒนาการการอ่าน ฟัง
พูด เขียน ของเด็ก
เป็นรายบุคคล”

“ในห้องเรียนที่มีเด็กจำนวนมาก การประเมิน
รายบุคคล**ต้องทำจริงจัง**”

รายชื่อนักเรียน	ฟังบทร้อยกรอง	ฟังนิทาน	ฟังเรื่องจริง
นริศ	✓	✓	✓
วัชรา	✓	✓	✓
สุธีร์	✓		✓
เจน		✓	✓
อัมภา		✓	✓
ทิวา		✓	✓

ผลการประเมินพัฒนาการนี้ จะถูกบันทึกไว้ใน ประวัติของนักเรียนเป็นรายบุคคล

รายงานความก้าวหน้า

ด.ช.

ชั้น.

เด็กชายมานะเป็นเด็กตั้งใจ สนใจ

.....

+

พัฒนาการด้านการคิด

ประสาทสัมผัสทั้งห้า

พัฒนา

การคิด

สถานการณ์จำลอง

การเล่น

การพูดคุยและถกเถียง

เด็กวัย 3-5 ขวบ มีความสามารถในการ **คิด**

และสื่อสารมากขึ้น มีจินตนาการซับซ้อนขึ้น ทำให้
การเล่นมีความหลากหลาย โดยเฉพาะการเล่นบทบาท
สมมุติ

เด็กกำลังชักซ้อมทำที่
ต่างๆ ที่ได้เรียนรู้มา
สร้างวงจรแห่งความคิด
เพื่อให้แน่ใจว่าตัวเอง
“คิด” อย่างไร กับ “สิ่งที่
ได้เรียนรู้มา” นั้น

“สิ่งที่ก่อรูปเป็นการ**คิด**ของเด็ก เริ่มต้นที่การจับต้อง สัมผัส
และมีประสบการณ์โดยตรง สมองรับรู้ผ่านประสาทสัมผัส
ทั้งห้า แล้วก่อรูปเป็นวงจรแห่งการคิดขึ้นมาในสมอง”

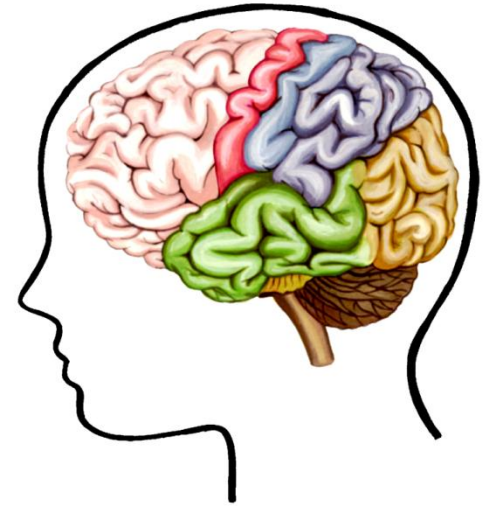
“การตอบคำถามในแบบฝึก การทำแบบฝึกหัด
เป็นกระบวนการถัดไปหลังจากวงจรแห่ง
ประสบการณ์ได้สร้างขึ้นแล้ว”

คิด...

- ✓ เด็กทุกคน**คิด**เป็น
- ✓ การ**คิด**เป็นธรรมชาติของสมองอยู่แล้ว
- ✓ การพัฒนาการ**คิด**เกิดขึ้นขณะที่เด็กลงมือปฏิบัติการ
- ✓ การเล่นเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับเด็ก
- ✓ การออกแบบกิจกรรมให้เด็กมีประสบการณ์
หลากหลายคือการพัฒนาการ**คิด**
- ✓ ผู้ใหญ่คิดแทนเด็กไม่ได้ ต้องสอนให้เขา**รู้จักคิด**เอง

พัฒนาการด้านอารมณ์

“ด้วยเหตุที่การอยู่ร่วมกันไม่ใช่เรื่องง่าย การปรับตัวก็อาจยากลำบาก”

การประเมินดูพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก

จึงมีความจำเป็น

	ใช่	ไม่ใช่
มาโรงเรียนร้องไห้หรือเปล่า		✓
ล้มลงแล้วช่วยตนเองได้	✓	
ชอบตะคอกข่มขู่เพื่อน	✓	
รู้จักแสดงความชื่นชมคนอื่น	✓	
แบ่งของเล่นให้เพื่อน		✓
ฯลฯ		

“ครูต้องเฝ้าดูว่าเด็กช่วยเหลือตัวเองได้ไหม”

“เวลาพบปัญหาที่ต้องเผชิญ เด็กแก้ปัญหาอย่างไร
ทุกครั้งเด็กแก้ปัญหาแตกต่างกันออกไปหรือไม่”

ถูกแกล้ง
งานไม่เสร็จ
ของหาย
หิว
เหนื่อย

“เด็กมีความสนใจ
ฟังพอใจในสิ่งแวดล้อม,
ธรรมชาติแวดล้อม
หรือไม่”

พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย ประสาทสัมผัสทั้งห้า

“นักจิตวิทยาการศึกษาวิตกว่า เด็กที่ไม่ได้
เคลื่อนไหว ไม่ได้เล่นเมื่อวัยเด็ก จะไม่ได้
ผ่านพัฒนาการอันจำเป็น”

“การกระตุ้นพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว
ต้องสนใจเรื่องความสนุกสนาน เพลิดเพลิน”

“กระบวนการเรียนรู้ในความเคลื่อนไหว จะช่วย
พัฒนาการเรียนรู้เกี่ยวกับคณิตศาสตร์”

ล่าง - บน
ขึ้น - ลง
สูง - ต่ำ
หนัก - เบา
ก่อน - หลัง

“อย่าหวังว่าจะสอนความรู้เรื่องมิติ ระยะ ทิศทาง เวลา
เมื่อถึงชั่วโมงเรียน เพราะ “การรับรู้” ต้องมีมาก่อน
จากการใช้ในชีวิตจริง เด็กจึงจะพัฒนาความคิดนามธรรม
ขึ้นมาในชั่วโมงเรียนได้.

เคลื่อนไหวร่างกายทุกส่วน

เคลื่อนไหวแบบง่าย

เคลื่อนไหว

จนร่างกายใช้งานได้ดี

เคลื่อนไหวแบบซับซ้อน

พัฒนาการด้านศิลปะและการสร้างสรรค์

“ศิลปะ ถ่ายทอดสิ่งที่
สมองคิดออกมาเป็นภาพ”

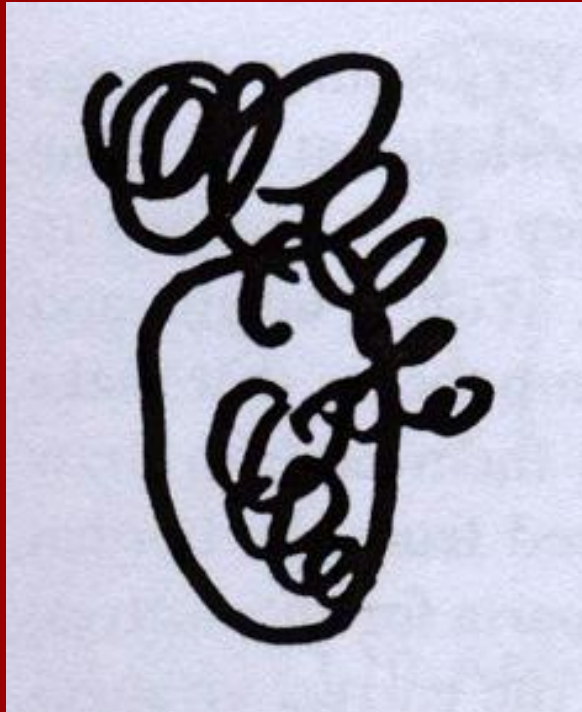

เด็ก 3 ขวบ 2 เดือนบอกว่ารูปนี้เป็นรูปพ่อกับแม่

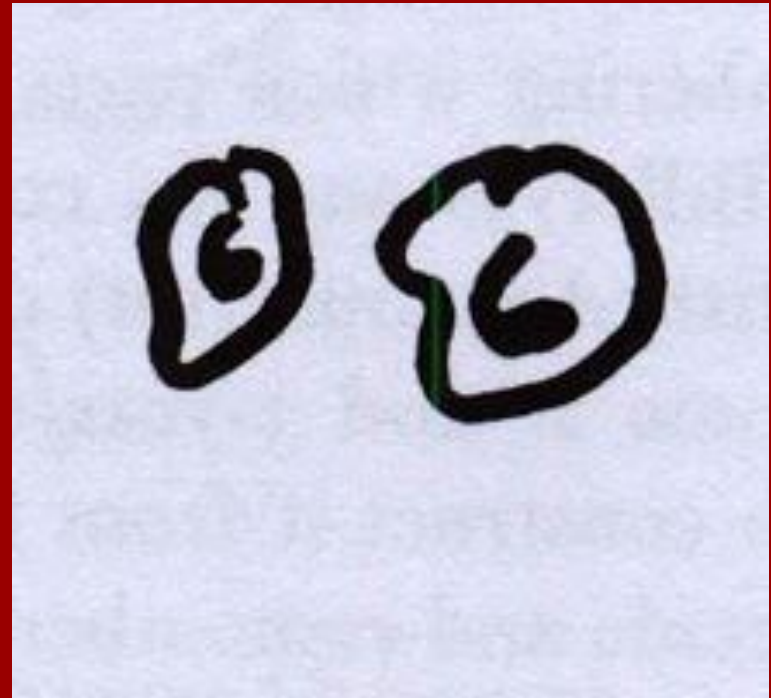

เด็กอีกคนบอกว่า นี่ก็คือรูปแม่กับพ่อ

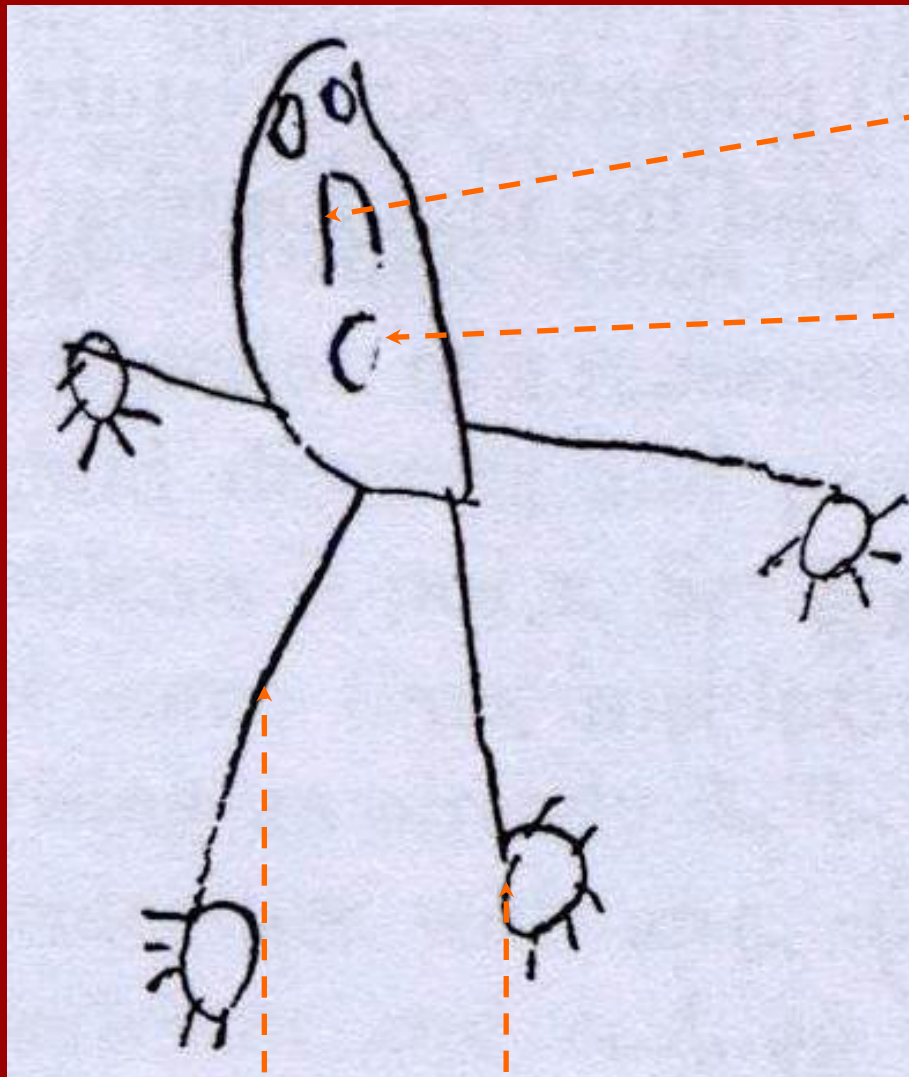
แม่กับพ่อ

แม่กับพ่อ

- ❖ ภาพทั้งสองนี้ไม่ต้องการคำชมหรือตำหนิจากคุณครู
- ❖ ครูไม่ต้องบอกเด็กว่าเหมือนหรือไม่เหมือน
- ❖ สวยหรือไม่สวยไม่สำคัญ
- ❖ แต่ครูรู้แน่ๆว่าเด็ก 2 คนนี้ต่างกัน

เส้นโค้ง

วงรี

เส้นตรง

วงกลม

“เด็กเล็กมักวาดภาพโดย
เน้นเฉพาะส่วนหัว แขน
และขา แทนภาพคน แต่
ครูต้องสังเกตว่า เด็ก
ใช้พื้นที่เป็นแล้ว”

ความก้าวหน้าของเด็กควรเปรียบเทียบ
กับผลงานของเด็กในเวลาที่ผ่านมา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

ปัจจัยด้านตัวเด็ก

ปัจจัยด้านครอบครัว

ปัจจัยด้านสังคม